

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yesha‘yah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 598 [1837 oder 1838]

בכ היעשי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9106

(שמואל א' ל') והנס
נטושים על פני כל הארץ
(שם נ"ה) ויוטשו בעמק
רפאים. ד"א נטוש' כמו
לנטושה כל אותיות אשר
מולאיהם קרובים להיות
ממקום אחד מתחלפות זו
בזו נו"ן בלמ"ד כענין
שנאמר (יחמ"י"ג) לעשות
לו נשנה כמו לשנה:
(טו) נשני שכיר. אדקדק
נה ללמס למועד כשכיר
הנשנר לשנים שמדקדק
במועד תשלום שנתו:
(יו) ושאר - שארית: קשת
גבורי בני קדר. בעלי רובי
קשת שהם כאניהם שנאמר
בו (בראשית ל"א) ויהי
רובה קשת:

כב (א) גיא חזיון. היא
ירושלים גיא שנתוכאו
עליה רוב נבוא חכי עלית
כולך לגנות. כשנא עליהם
חיל עולים על גגותיהם
לראות החיל ולהלחם.
ורבותינו פירשו על הנהני'
שעלו על גגו של היכל
ומפתחות העזרה נידם
כדאיתא במסכת תענית.
ומדרש אגדה אומר שהיו
גסי הרוח באיבה רבתי:
(ב) תשואות מלאה. עיר
שהיתה מלאה תשואות קול
רוב אדם הומיה ועליזה
עכשיו מה לך מתאבלת:
חלליך לא חללי חרב. טובים
היו חלו חללי חרב היו
מעכשיו שהם חללי רעב:
(ג) כל קליניך נדדו יחד.
כדקיהו ושירו שילאו לברוח
לילה: מקשת אוסרו. אשר
מאימת המורים חלים בקשת היו נאסרים להסגר במיך העיר וכל הנמלאים בו אוסרו יחד בזיקים
ורובן

(טו) כִּי־כֹה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהֵי
בְּעוֹד שָׁנָה בְּשָׁנֵי שָׁכִיר
וְכָלָה כָּל־כְּבוֹד קִדְר:
(יז) וְשָׂאֵר מִסֵּפֶר־קֶשֶׁת
גְּבוּרֵי בְנֵי־קִדְר יִמְעֹטוּ
כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל דְּבָר:

כב

(א) מִשָּׂא גֵיא חֲזִיוֹן
מֵה־לֵךְ אִפְּוֹא
כִּי־עֲלִית כָּלְךָ לַגְּגוֹת:
(ב) תְּשׂוּאוֹת וּמְלֵאָה עִיר הוֹמִיָּה
קָרְיָה עֲלִיזָה
חֲלָלֶיךָ לֹא חֲלָלֵי־חֶרֶב
וְלֹא מִתֵּי מִלְחָמָה:
(ג) כָּל־קְצִינֶיךָ נִדְּדוּ־יַחַד
מִקֶּשֶׁת אֶסְרוּ
כָּר־נִמְצָאֶיךָ
אֶסְרוּ יַחַדוּ
מִרְחוֹק בְּרָחוּ:

על

מאימת המורים חלים בקשת היו נאסרים להסגר במיך העיר וכל הנמלאים בו אוסרו יחד בזיקים
ורובן

ב א ו ר

וכן העתיק הרב. (טו) כי וגו', הנביא יגיד עתה כי קרוב קלס, וכענין שאמר למעלה
(ט"ז י"ד) על מואב; אולם יען מלינו גם בירמי' גם ביחזקאל (כאשר זכרנו) עוד חזות
קשות על ערב וקדר לריבים אנו לאמר ששנו אח"כ לאיתנם, ושבו באה עליהם הרעה
בימי נבוכדנצר כנזכר שם.

י ש ע י ה כ א כ ב

ב א ו ר פ ו

(טו) דען אַלואָ שפּראַך דער הערר צו מיר :

אין נאָך איינעם יאַהרע , וויא דיא יאַהרע דעם זאָלדלינגס ,

דאָ פֿערשווינדעט אַללע העררליכקייט קררים ,

(יז) אונד דיא איבריגע אַנצאהל דער באַגענשיטצען ,

דיא האַלדענוואָהנע קררים פֿעררינגערן זיך ,

דען דער עוויגע , דער גאָטט ישראלים , שפּריכט'ס .

כ ב

(א) פֿערהאַנגניס דעם טהאַלעם דער שוויאונג :

וואָס איזט דיר דאָך ,

דאָס דוא שטייגעסט אינסנעוואַסטט אויף דיא דאָכער ?

(ב) דוא געטאַוערפֿיללט , טאַכענדע שטאַדט! טוימעלנדע בורג!

דיינע געפֿאַללענען זינד ניכט געפֿאַללענע פֿאַם שווערדטע ,

ניכט געטאַדטעטע אים קריענע ;

(ג) אַללע דיינע פֿעלדערערן וועלכע זאָממטליך ענטפֿלאָהען ,

זינד פֿאַן באַגענשיטצען געפֿעססעלט ,

אַללע דיא אין דיר זיך פֿינדען לאַססען ,

ווערדען געפֿעססעלט אינסנעוואַסטט ,

אויך יענע דיא פֿערנהין געפֿליכטעט זינד .

נבוא'זאת על ירושלי,
ונאמרה כאשר קרב חיל
מלך אשור לצור עליה,
ולפי הנראה היתה עלת
עליון לתת העיר הקדש
בידו, בעבור מטאת אמו
כי רבה, אך יען נכנע
חזקיה לפניו ויבך ויתחנן
לו, נשא את פניו ורחם
את עמו, כי גם לדעת
חז"ל הבטח' לרעה חוזר',
כאשר מזינו בנינוה,
והמשא הזה נמשך עד
פסוק ט"ו.

כב (א) גיא חויוו, עיין
רש"י, והרד"ק כתב
שהוא מקום הנבואה.
ואולי כנה אותה בן דרך
משל, כי כמו כל המעינות
היוצאים בהרים יתקבלו
בעמק, כן היתה ירושלים
(כלומר עם ה') הנקודה
אליה יתכוונו כל הנבואו'
כמו שאמרנו פעמים.
והרד"ק אמר שקראה
גיא לגנות בעבור שפלו'
מלכה עתה; וזירמי'
(כ"א י"ג) על יושבת

ה ע מ ק אמר לפי שהיא גבוהה וסביבותיה עמק נקראה יושבת בעמק ע"כ. (ועיין נחמי'
ז' מה שכתב שם ידידי החכם מהור"ר מרדכי גאָנדרמאן בהערותיו לתרגומו מענין תכונת
ירושלים, כי לפי באורו יובן כל אלה). מה לך, כלומר מה יוסיף ומה יתן לך לעלות
על הגנות ועל מגדלים מבצרים, לראות בתנועות המחנות ולהלחם נגדם (כי נודע הוא
שחזקיהו עשה תחבולות להגן בעד עיר הקדש וכאשר יבוא) אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד
שומר. (ב) חשא'ח, מגורת שאון (ראב"ע), והנה מלת עיר במאמר הבא עומדת במקום
שנים, ושעור הכתוב עיר אשר תשאות מלאה. קריה עליזה, הרב תרגם עליזה מענין
והשכרתים למען יעלוזו (ירמי' נ"א ל"ט), ופירש הרד"ק בשרשים שכן דרך השכור לשמוח
ולשחוק ולהשתגע ע"כ, וזוה נרדף הוא עם תשאות והמיה, וענין הכתוב מה כל השכרה
הזאת ומדוע קול העיר הומה, הן בכל חריכותיכם כל תוכלו לעמוד על נפשותיכם, כי
חלליכם לא חללי חרב וגו' רק ברעב ובצמא תמותון, וכן נראה שהיה הרעב כבר בעיר
כאשר בר סנחריב על ירושלים שהרי אמר (לקמן ל"ו י"ג) לאכול את לואתם וגו'. (ג) כל
וגו', הנביא יתאר בשד המליכה חרבן העיר ושוממותיה, לולא השיב ה' את אפו מעליה
ומן השמים נלחמו בעדה. קציניך, ראשי הכנף שהם מנהיגי החיל כענין קלין תהיה לנו
(לעיל ג' ו'). נדרו יחד, לדעת הרב המתרגם יובן בחסרון מלת אשר, ושעורו אשר נדדו
יחד. מקשח אסרו, מרובי קשת אשר רדפו אחריהם והשיגום אסרו, בן פירש הרד"ק,
והראב"ע ע"פ' מפחד הקשת מסרו עלמם לאסור. כל נמצא, גם יתר העם אשר נשארו בעיר
גם המה אסרו, ואף אולם אשר נסו למרחוק, בן שעור הכתוב לדעת הרב המתרגם.
ולולי הגנינה הייתי אומר יחדו נקשר עם מרחוק צרסו, כי אותם שנשארו ואותם

ורזון מרחוק נרחו קודם לכן: (ד) שְׁעוּ מִנִּי. מדלו ממני נך הקנ"ה אומ' למלאכי השר': (ה) ימנוס'. מרמס נמו בוססו את חלקתי (ירמיה י"ב) כמו בגבורים בוסיס נטיט חולות (זכריה י'): מקרקר קיר. יום קירקור קיר החומה: ושוע אל ההר. וקול שועה לנוס אל ההרי' להמלט: (ו) נשא אשפה. אשפו' שלי' קוויברן בלע"ז: וקיר ערה מגן. מירגס יונחן ועל שורא דנקו חריסין והוא כמו ערות על יאור (לעיל י"ט) ומתערה באורח רענן (תהלים ל"ז). ויש לפרש וקיר ערה מגן קיר שס העיר כמו (מלכים ב' ט') ויגלה קירה בני אותה מדינה גילו מגויניהם על ירושלים: (ז) שות שחו השערה. שמו מלור על השערים ודוגמתו יש במלכים במלחמות בן הדד שימו על העיר (שם ס' כ'): (ח) ויגל. לשון גילוי: מסך יהודה. הוא בית המקדש שהיה מגין ומיסך ומסכך עליהם: ותנט ניוס ההוא. תחבולות להלחם בה: אל נשק בית היער. הם המגיני' שלש מאות ומאתים

(ד) עַל-כֵּן אָמַרְתִּי שְׁעוּ מִנִּי

אֶמְרָר בְּבָכִי

אֶל-הָאֵיּוֹן לִנְחֲמֵנִי

עַל-שׂוֹד בַּת-עַמִּי:

(ה) כִּי יוֹם מְהוּמָה וּמְבוֹסָה וּמְבוֹכָה

לְאֲדָנִי יִהְיֶה צְבָאוֹת בְּגִי חַיִּיּוֹן

מִקְרָקֵר קֵר

וְשׁוֹעַ אֶל-הָהָר:

(ו) וְעֵילָם נָשָׂא אֲשָׁפָה

בְּרֶכֶב אָדָם פָּרָשִׁים

וְקִיר עֵרָה מִגֵּן:

(ז) וַיְהִי מִבְּחַר-עַמְּקִיךְ

מִלְּאוֹ רֶכֶב

וְהַפָּרָשִׁים שֵׁשׁ שָׁתוּ הַשְּׁעָרָה:

(ח) וַיִּגַּל אֶת מַסְךְ יְהוּדָה

וַתִּבְטַ בַּיּוֹם הַהוּא

אֶת-נֶשֶׁק בַּיִת הַיַּעַר:

ואח

[לנה] שעשה שלמה ויתנס המלך בית יער הלנוון (שם א' ז'):

ב א ו ר

שצרחו יחדו נאסרו, כלומר מקרה אחד לכלם, וקל צרגליו לא יפיל נפשו. (ד) על כן, דברי הנביא נגד המנחמים, אמר הרפו ממני כי אמרר נפשי בבכי שאבכה (רד"ק), וראב"ע אמר אמרר השומעים, אבל הפירוש הראשון יותר נכון וכן תרגם הרב, אך שגה כפי לחות ל"א הפעל לתאר הפעל, והתאר לפעל, וכן העתיק יונתן אבכה במרר. (ה) ומבוסה, ענין הרמיסה והגאול (רד"ק), וא"כ הוא נרדף מלד מה לשרש צו צו"ן. מקרקר קיר, הפיעל ע"ד המרובעים וענינו ההפוך כנודע, וכמו ודשנו את המזבח (במדבר ד' י"ג) מן שם דשן, כלומר שיהרוס האויב החומה, והוא פעל סתמי (אחן), ולדעת הרב המתרגם נראה שרצה לומר כאלו ה' בעלמו הוא ההורס. ושוע, לדעת המפרשים הוא קול יללת אנשים הלוועקים לבוא בעזרתם, וכן אס בפירו להן שוע (איוב ל' כ"ד) אך שם שורק ופה חולם, ויהיה א"כ שוע מגזרת ישע בחלוק האותיות. ולדעת הרב המתרגם כבר הועתק הוראת שוע על כל קול הברה, ובאן ענינו הד הרים (יב"ט, וידערה אחן), והכוונה

(ד) דַּאֲרָאָב שפּרעכע איך: ווענדעט אייך וועג פֿאַן טיר, איך מוס ביטטערליך וויינען;

שט-עכעט ניכט אום טיך צו טראַסטען,

אַב דעם אונטערגאַנגעדער טאַכטער מיינעס פֿאַלקעס.

(ה) דען איינען טאַג דער צערריטונג דער צערטרעטונג אונד פֿערוויררונג,

האַלט דער הערר דער עוויגע צבאות דעם טהאַל דער שוואונג,

ער אונטערוויהלט דיא מויער,

וועלך ווידערהאַלל אַם בערגע!

(ו) אונד עילם טראַגט דען קאַכער,

מיט רייטענדער מאַנשאַפֿט אויף ראַססען,

אונד קיר ענטבלאַסט דען שילד.

(ז) אונד עם ווירד דער אויסבונד דיינער טהאַלער,

פֿאַלל דער רייטערייא,

אונד דיא ראַססע לענקען זיא דעם טהאַרע צו.

(ח) דאַ ווירד ווענגענאַמען דער שוטץ יהודה'ס,

אונד דוא בליקסט הין אַן יענעם טאַגע,

נאַך דער ריסטונג אים וואַלדהויע.

אונד

בי קול בלי מלחמה אשר בהם ישחיתו החומה ורעשנפיל' החומ' ישמע בין ההר' עד למרחוק, וזוה יתאחדו היטיב שני המאמרים מקרקר קיר ושוע אל ההר, ואל הוא כמו מן, כי כן הוראת אל לפעמים (עיינזרשאלה לרד"ק). (ו) ועילם, עילם המדינה היתה בחלק דרומית בארץ מדי, ועל שמה נקראת ארץ מדי בכלל עילם (עיינ ס' המלים להחכם געועניוס ערך עילם) ומדי היתה אז תחת ממעלת אשור, שהרי כבר שלמנאסר מלך אשור הגלה את עשרת השבטים לערי מדי כמפור' במלכי' ב' (י"ח י"ח) - נשא אששה, אנשי עילם היו נושקי קשת, וכן אמר ירמיה (מ"ט ל"ה) הנני שובר קשת עילם, וכן נאמר לעיל (י"ג י"ח) על מדי בכלל, וקשתות נערים תרטשנה - ברכב אדם, עיין לעיל (כ"א ט') בבאו' על רכב איש - פרשים, נחסר וי"ו העטוף ושערו ופרשים - וקיר, כמ"ש רש"י

ורד"ק שהוא גם העיר שם הגלה מלך אשור את יושבי דמשק כמפורש במ"ב (ט"ז ע'). ערה מגן, גלה המגן והראה אותו, כלומר שקרבו אל החומה במגניהם, וחכמי העמים פתרו לפי שהיה מדרכם לכסות את המגנים שלא ירד עליהם הגשם והשלב ותכהה עינו. (ז) מבחר עמקיך, שהיו מלאים שדות וגנות, עתה מלאו רכב אשר ישחיתו כל חלקה טובה. שוח שחו, שמו פניהם לירושלים להלחם בה (רד"ק) וכן תרגם הרב. ורש"י וראב"ע פירשו לבנות דיק ולשפוד סוללה; אולם זאת לא היתה מחק הפרשים - (ח) מסך, הדבר שהיו מסוככין בו (הג"ל), והוא כענין הלא אתה שכת בעדו (איוב א' י'), אך שהוא פרשהו כדעת רש"י ע"ש, ולפי הפשוט הכוונה על חומות הבצורות - והראב"ע פי' ויגל וכבר נגלה, ויהיה הוי"ו על זמן שכבר עברה וכמ"ש כמה פעמים בשם הרד"ק וזה נכון, כי עתה כבר באו האויבים השערה באשר זכר, והתחבולות אשר יזכיר הלא עשו מקודם לכן, ותהיה הכוונה אם על הערים הבצורות מערי יהודה שכבר לכד סנחריב, או על אנשי הכבא שבהם היו חוסים כי נפלו בחרב גבוריה או נדדו הלכו להם כמ"ש למעלה כל קליניך נדדו - נשק ביח היער, הוא בית יער לבנון שבה שלמה זנתן שם המגינים כנוצר במ"א (י' י"ז), ובנחמיה (ג' י"ט) נקרא אך נשק, מנגד עלות הנשק, ונראה שגם חזקי' אשר עשה שלח לרב ומגנים (דהי"ב ל"ב ה') נתנם בצית הנשק ביער לבנון.

בזיעי

(ט) בקיעי עיר דוד .
 בקיעי החומה: ראיתם כי
 רבו ותקבלו את מי הנרכ'.
 י"ת וכנשתון ית עמא למי
 בריכתא ארעית' שהי' אלל
 בקיעי עיר דוד להלחם
 שם לפי שראיתם שיש שם
 חורפה לירושלים ונוחה
 ליכנס משם: (י) ואת בתי
 ירושלים ספרתם. כמה
 בתים יש לכל אחד שיתנו
 מהם לפי משבון כדי לקחת
 האננים והעלים לכלר
 את החומה. לכלר לחוק
 לשון ערים בלורו' (במדבר
 י"ב): (יא) ומקוה עשיתם.
 אגם מים להיות חזוק.
 לעיר: בין החומותים.
 החומות כפולות חיל וחומה
 ובין מי הנרכה הישני' ולא
 הנשטם אל עושיה. ואם
 תאמרו אף חזקיה עשה בן
 שנאמר (ד"ה ב' ל"ה)
 ויתחזק ויבן את כל החומה
 הפרוכה ויעל על האגדלי'
 ולחצה החומה האחרת
 ויתחזק את המלאך עיר דוד
 חזקיהו בי"י אלהי ישראל
 בטח וגומר (מ"ב י"ח) אבל
 אתם בנימי יהויקי' ולדקיהו
 לא הנשטם אל עושיה:
 ויזרה מרחוק. מאז שברא
 את העולם עלתה ירושלים
 ובית המקדש במשכן': לא
 ראיתם. לא משבתם:
 (יג) והנה שאון ושמה.

(ט) ואת בקיעי עיר דוד
 ראיתם כי רבו
 ותקבלו את מי הנרכה
 התחתונה:

(י) ואת בתי ירושלים ספרתם
 ותתצו הבתים
 לבצר החומה:
 (יא) ומקוה עשיתם
 בין החמתים

למי הנרכה הישנה
 ולא הבטתם אל עושיה
 ויצרה מרחוק
 לא ראיתם:

(יב) ויקרא אדני יהנה צבאות ביום
 ההוא

לבכי ולמספד
 ודקרהה ולחגר שק:
 (יג) והנהו ששון ושמהה
 הרגו בקר ושחט צאן
 אכל בשר ושתות יין
 אכול ושתו
 כי מחר נמות:

ונגלה

הקנ"ה בניבול אבל לפניו ואתם אוכלים ושמים: כי מחר נמות. בעולם הבא הנביאים אומרים
 לנו מאת הקדוש ברוך הוא שלא יהיה לנו חלק לעולם הבא נעשה לנו הנאה במיינו:

ב א ו ר

(ט) בקיעי עיר דוד, הנכון בעיני שהיא מקרא קצר כמו ויאמר קין אל הבל אחיו (בראשית

י ש ע י ה כ כ

(ט) אינד דיא ריססע דער שטאדט דוד'ס
זעהעט איהר, ווייל איהרער פיעל זינד,

דא זאממעלט איהר דאזוואססער דער אונטערן טייכען.

(י) אונד דיא הייזער ירושלים צאָהלעט איהר,

דא ברעכעט איהר אַב דיא הייזער,

צו בעפעסטגען דיא מויער.

(יא) אינד איינען בעהאלטער מאַכעט איהר

צווישען דער דאָפפעלטייער,

פיר דיא וואססער דעם אַלטען טייכעם,

אַבער איהר בליקעט ניכט אויף דען, דער עס נעט האַן,

אונד דען, דער עס ענטוואַרף אויס פֿערנער צייט,

דען זעהעט איהר ניכט אַן.

(יב) דאָ רופֿט דער הערר דער עוויגע צבאות יענעם טאַגס,

צום וויינען אונד צור טרויער,

צום האַראַייסרויפֿען, אונד זאָקאומנירטען.

(יג) אַבער זעהע דאָ, לוסט אונד פֿריידע!

רינדער ווירגען, שאַפֿע שלאַכטען,

פֿלייש עססען, וויין טרינקען,

יאַ עססען, טרינקען,

דען, מאַרגען מיססען וויר דאָך שטערבען.

אַפֿ.

ב א ו ר פ ח

ד' ח' ורבים כמוהו,
ובתשלמו את בקיעי
עיר דוד ראיתם כי רבו
ותחזקו אותם, כי כן
נאמר בד"הי(ס) ויתחזק
ויבן את כל החומה
הפרולה, כי מה שכתבו
הרד"ק והרד"א שקבלו
המים לגבל חמר לבנות
בחומה הוא רחוק, גם
דעת הראב"ע עשה זאת
למען יהיו להם המים
לחומה, לא נראה.
וחקצו, את כל זאת עשה
חזקיהו, כמפורש שם
שסתם כל המעינות ואת
הנחל השוטף בארץ שלא
ימלאו מלכי אשור מים
רבים, ונראה כי נחל
השוטף הולך לתוך העיר
ע"י תעלה (וואססערזייג
טונג), וכן נאמר במ"ב
(כ' כ') ואשר עשה את
הברכה ואת התעל' ויבא
את המים העירה.
(י) וחצו, הוי"ו לנתינת
טעם, ספרתם את בתי
ירושל' למען תתנו אותם
הבתיים שאין בהם נורך
כל כך וכמ"ש רש"י. גם
נראה שהיו כמה בתיים
גדולים אז מאין יושב
שהרי אמר כל קלניך
נדדו, ואתם נתנו.
(יא) אל עשיה, תרגם
הרב כדעת הראב"ע
שאמר עושיה הוא השם כי
הוא עושה זאת הגזרה,

וכן ויורה הוא השם. מרחוק, אמר הנ"ל ויתכן היות מרחוק דבוק עם ויורה (וכן תרגם
הרב), וגם יתכן היותו דבק עם לא ראיתם ע"כ, ותהיה הכוונה כי גם לסבה רחוקה
לא חשבתם את השם. (יב) ויכרא וגו', לדעת הרד"ק ויתר המפרשים הכוונה ה' קרא
ע"י נביאיו לבני ולמספד וגו' כלומר להכניע את זדון לבם ולשוב אליו ברוח נכאה, והמה
לא שמו זאת על לב, אך אוכלים ושותים וחוגגים ואומרים הלא אחריתנו מות ואבדון.
ולדעתי ויקרא הוא כענין קראתי בשם כללאל (שמות ל"א ב') שהוראתו ההזמנה והיעוד
(בעשטיהוונג) אמר כי ה' קרא אך למספד וגו' והם בדעתם הקלה לא ישיתו עין על כי
הגיע האויב כבר עד שער העיר, אך אוכלים ושותים ואומרים עוד היום נשמח בחיינו,
כי מחר אם נסול ביד הצוררים הלא כלנו לטבח הובנו. (יג) הרג בקר, אמר הרב
אף שהנקר רק לשחיטה ולא להריגה עומד, כי גם מלאנו הרג בדבר שאין בו רוח חיים
כמו יהרג כנרד גפנס (תהלים ע"ח מ"ז), ואמר הראב"ע והפך זה וישחטם במדבר (במדבר

(יד) עד תמותון. ת"י מותא תניי' לעולם הבא: (טו) הסוכן. בעל הנאות היה וכן (שם א' א') ויהי לו סוכת. ומדרש אגדה אימר מן סנני היה ונא לו לירושלים בויקרא רבה: אשר על הבית-מונה היה על בית המקדש ויש אומרים כהן גדול ויש אומרים אמרכל: (טז) מה לך פה. הנחוב מננהו לפי שרלה להסניר את חזקיהו למלך אשר כדאמרינן בסנהדרין כתב סימקא ושדא בנירא שגא וסיעמו השלימו חזקיהו וסיעמו לא השלימו: ומילך פה. מי ממספתח קבור כאן: מלבי מרום קברו. שחזב לו קבר בקברי בית דוד ליקבר בין המלכים לנך היא אומר לו מה ירושה לך נקברות הללו. מלבי חקקי יו"ד יתיר' כמו שנוי סנה (דברי' ל"ג). מקימי מעפ' דל: (יז) טלטל' גבר. בהדין מרגנולא דמטלטל' מאתר לאתר.

(יד) ונגלה באוני

יהוה צבאות

אם יכפר העון הזה לכם

עד תמתון

אמר אדני יהוה צבאות:

(טו) כה אמר אדני יהוה צבאות

לך בא אר הסכן הזה

על שבנא אשר על הבית:

(טז) מה לך פה ומי לך פה

כי הצבת לך פה קבר

הצבי מרום קברו

חקקי בסלע משכן לו:

(יז) הנה יהוה מטלטלך מטלטה גבר

ועטף עטה:

צנוף

ורבותיו אמרו טלטלך דגניא קזה מדאיתחא: ועוטף עטה. כצו

ב א ר

י"ד ט"ז). (יד) ונגלה באוני, עיין לעיל (ה' ט'), אבל כאן יותר נכון כדעת השני שהביא הראב"ע שהם דברי הנביא שאמר באוני נגלה דברי ה'. והנה לפי דרכי נאמר זה רק כנגד אנשים הפוזזים אשר בשאט נפשם הלכו אחרי שרירות לבם הרע לעשות בלרה, כי משאם לא תמחה, אבל על הרעה עכמה אשר דבר ה' לעשות לעמו כבר נחם, כאשר בארנו בתחלת הפרשה. עד חמחו, ע"פ דרכי תהיה הנוונה, אתם אמרתם מחר נמות, לא כן יהוה, כי עוד חיו תחיו, אבל העון הזה לא יכפר לכם עד בא תליפתכם ותחיו חיי אשר, וכפי הפירוש הזה כבר רמז הנביא בסוף הנבואה הזאת כי ירחם ה' את עמו.

הנבואה הבאה נבדלת מהנבואה שלפניה, רק שתייהן נאמרו לעתים קרובים זה לזה והוא רק על איש פרטי, ולא מלינו כיוצא בו עוד בספר ישעיה, אבל בס' ירמיה וצאחר הנביאים יצאו כמה נבואות על איש נפרד. והנה דעת חז"ל (ואחריהם הזוין כל מפרשי בני עמנו הקדמונים) כי שגא התקשר עם מלך אשר להסניר העיר הקדש בידו (עיין רש"י), אולם אם גם נאמין לקבלתם בחובה עלינו, מ"מ לא נראה שבאשר נאמרה הנבואה הזאת כבר היתה ידו בקושרים, כי אם היתה זאת אין ספק שלא הכחיד הנביא העון הזה תחת לשונו, וכבר התקשה בזה הרד"א ואמר: איך יתכן שהוכיחו הנביא על כי חזב לו קבר בירושלים ולא על המעל אשר מעל במלכו ועמו ע"כ, ולא השיב על זה דברים נכונים, ע"ש בדבריו; ולכן הנכון לדעתי הוא, כי עתה לא מלא הנביא בו עול רק גאון לבו ורום עיניו, וע"ז הוכיחו והודיעו שהם יורידהו מרום מושבו וישליכהו אל ארץ אחרת, (ואין מחק הנביא בעיני טוב ורע המדות להעת מעללי איש ומלעדי גבר בעתיד, שהרי גם היודע כל, לדיק ורשע לא קאמר). וכאשר ראה שגא כי הנביא הכלימהו וגם נגרע מעלתו בסקודת המלך כאשר נבאר כמה שיבוא, אז נתן יד למלך אשר. ואחר הלעה הזאת נבא לבאר הפסוקים.

(ד) אַעֲנֹב־אֲרַעֲטֵה אֶת יוֹד מִיַּנְעָם אֶהְרַע,

דער עוויגע צבאוח,

נימצער ווירד פֿערגעבען אייך דיעזע שילד,

בז איהר שטערבט —

שפּריכט דער הערר דער עוויגע צבאוח.

(ט) וְאֶ שְׁפִרִיכֵט דְּעַר הָעֵרֶר, דְּעַר עוֹיְגֵעַ צַבֹּאוֹת:

געהע הין צו דיעזעם פֿערוועזער,

צו שבנא דעם הויז־פֿערוואַלטער:

(טז) יִוֹאֵם הָאֵסֶט דּוּא הַיַּעַר, אֹנֵד וּוְעַן הָאֵסֶט דּוּא הַיַּעַר,

יִדְאָם דּוּא בַעֲשָׂטִימַעֶסֶט דִּיר הַיַּעַר אִיִּין גִּרְאָב?

יִדּוּא דְּעַר בַּעֲשָׂטִימַטֵּט אִיִּין דְּעַר הָאָהֶע וַיִּין גִּרְאָב,

יִדְּעַר פֿעֶסֶט וְעַצֵּט אִים פֿעֶלְוֵעַן אִיִּינֵעַ רּוּהֶעֶשְׂטֵאָטְטַע יוֹד־.

(יז) זִיעָהֶע דְּעַר הָעֵרֶר טִרִיבֵט דִּיך אִים וּוִירְבַעֵל,

אֹנֵד פֿעֶר־שׁוֹיכֵט דִּיך אִיִּין דִּיא פֿלוֹכֵט.

רָאָל.

(טו) הסוכו, כת"י
פרנסא, ואזר על הבית
הוא רק באור של הסכך
וכן תרגם הרב. ועיין מה
שכתבתי בבאור לספר
מלכים על ותי לו סוכני'
(מ"א א' ז'), כי גם כאן
יש לכרש שהיה ריע למלך
וכן דעת י"מ. על שבנא,
חז"ל אמרו שהיה מעיר
שמה שני, והביאו
ראיה לזה ממה שאמר
מה לך פה (עיין רד"ק) -
אשר על הבית, ובמ"ז
(י"ח י"ח) נאמר שנה
הסופ', ועיין מה שכתבתי
שם בבאורי בענין הזה,
ועתה מלאתי כי בעיקר
הדברים (והוא שחזקה
הסירו עתה מהיות על
הבית ונתן לו פקודה

גרועה מזאת) כוונתי לדעת הרד"א כאן, אך שהוא אחז את דרכו ואמר לפי שישי' גלה למלך
כי קשר עליו שבנא לכן העבירהו המלך, וזאת לא יתכן בעיני, כי איך נחשב שאחרי שכל
בו המלך קשר יללח עוד לסופר המלך אשר לפניו נגלו כל סתרי המלוכה, לזה הנכון
כאשר אמרנו שעתה עוד היה שבנא חף מפשע המרידה, אך היה איש גאה וגאון ועל זה
הוכיחו הנביא, והמלך בשמעו הדברים האלה הורידהו מגדולתו ונתן לו פקודה פחותה
מפקודה על הבית. (טו) מה לך, נחמר המאמר ותאמר לו, כי הוא מובן מעצמו,
וכבר הוסיפו יונתן והעתיק ותימר ליה. כי הצנח, כמו ובורות חלוצים (דברים ו'
י"א) (ראב"ע), כי בסלע היה מקום קברם כנודע. ואולי נאמר חלצת על אנני שיש
אשר חקקו בהם לזיורים והעמידום עלי קברם, כי בדחז"ל המסתת באבן (טטיינעטען)
נקרא חלוצ (עיין ערוך ע' חלב הוראה ד'). והרב תרגם: „בעטטיינעטעט“, ואמר בהערותיו
ו"ל: חלב וקלצ קרובים במצטא כמו קלץ וחלץ, חסר וקלר, וחלב וחקק נרדפים המה
בכוונה זו עכ"ל. וגם יונתן תרגם קרוב לענין זה אתקנית לך. והנה ידוע הוא איך יקר
צימים ההם אחוזת קבר בעיני ראשי העם, ומערת הטנפלה לעד, וכן נאמר כמה פעמים
במלכי יהודה ויקברהו בקברי המלכים, ועוד בחייהם העמידו להם בנין מפואר מזויר עד
מאד להקבר שם, ועוד עתה נמלאו סמוך לירושלים קברים מאנני שיש כאשר ספרו לנו
בעלו המסעות. וחז"ל אמרו שהבין לו קבר בקברי בית דוד. חוצבי, היו"ד של חלוצי
וחוקקי נוספות כמ"ש רש"י ורד"ק, ואמר עתה חלב וחקק בנסתר, כי אל הזומעים ידבר
כאלו אמר ראו נא האיש הזה העיז מלחו לחלוצ במרום קברו וגו'. מרום, יראה שגם
זה חשבו לשם ולתפארת אם יהיה מקום קברם במקום גבוה, למען יראה מרחוק כי בן
מלאכו אלל חזקי' (דהי"ז ל"ג ל"ג) ויקברהו במעלה קברי בני דוד. (יז) הנה ה', אתה
חלצת לך מה קבר בחשך מה תשכון ופה תנוח עם שרים ונכבדי ארץ, אולם לא בן יהי'
כי ה' מטלטלך וגו' ושמה תמות. מטלטלך, שראו טיל (עיין רד"ק בארשים) וענינו ההשלכה
והתנועה ממקום למקום כמו ויטילו את הכלים (יונה א' ה'), ובלשון חכמינו ז"ל מלת
טלטול ידוע. טלטלה גבר, עיין רש"י, והרד"ק אמר כי גבר הוא לקריאה, והכוונה
אתה הגבר הנה ה' מטלטלך עלטלה, ויותר נראה דעת הריק"ס שהביא בארשים כי גבר
הוא תאר אל הטלטול כאלו אמר עלטול גדול, וה"א של טלטלה אינה לנקבה רק נוספת
ע"כ. ונראה כי זה גם כוונת הרב המתרגם שהעתיק „ווירבעני“ כי אם יושלך דבר בתנועה
חזקה יתנועע זמן רב בסבוב. ועטף עטה, תרגם הרב כדעת רש"י (עיין בדבריו) כו"א

(שמואל א' כ"ה) ויעט בהם לשון עיט יפריח כעוף בגלות. ורבותינו אמרו לרעת סרחה זו כד"א (ויקר' י"ג) ועל שפס יעט'. (יח) לנוף ילנפך. כמלנפת המקפת את הראש יקסוף אויבים ומלוקים: כדור. כשור מקף ורבותינו פירשו לשון כדור שקורין פלוט"א צלע"ז שזורקין אותו ומקבלין מיד ליד: אל ארץ רחבת ידים. נכסיפיא שם המקום: שמה חמות. ולא חקנר בקברי בית דוד ושמה יהיו מרכבות כנודך והפני' לקלון בית אדוניך שנקצת: (יט) וממעמדך ומשימושך במקדש יהרסך: (כ) לאלוקים. הוא היה על הבית כגופל סנחריב כמו שמנינו כשילאו אל דצקה וגלה לו שגנא וסיעתו וגררוהו בזנבו' סוסי'ה' כד'אית' בסנהדרין כשהלך סנחרב אל תרהקה מלך כוש שטף שגנא וסיעתו והלך לו כך שנינו צסדר עולם: (כב) מפתח בית דוד. ת"י מפתח בית מקדשא ושלטן בית דוד: (כג) ותקעתיו יתד במקום נאמן. ואמניניה אמרכל מהימן מזמש באתר קיים תרגס יונתן. ואאן לשין קיום

ב א ו ד

הדלתות מקבילות אשה אל אחותה: (יח) צנוף, ידוע כי המלנפת היתה מטפחת כרובה על הראש סביב סביב, ואמר השם יברוך אותו בעין מלנפת וישליכהו, והראש"ע פירש

(יח) צָנוּף יִצְנַף צִנְפָה כְּדוֹר

אֶרֶץ אֲרִץ רַחֲבַת יָדַיִם

שָׁמָּה תָּמוּת

וְשָׁמָּה מִרְכְּבוֹת כְּבוֹדְךָ

קָלוּן בֵּית אֲדֹנֶיךָ:

(יט) וְהִדְפִיתִי מִמִּצְיָבָה

וּמִמַּעֲמָדְךָ יִהְרָסְךָ:

(כ) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא

וְקָרָאתִי לְעַבְדֵי לְאֱלֹהִים בְּן־

תְּלָקִיָּהוּ:

(כא) וְהִלַּבְשִׁיתִיו כְּתִנְיָה

וְאֲבִנֶיטָה אֲחֻזְקָנוּ

וּמִמִּשְׁלַחַתְךָ אֶתֵּן בְּיָדוֹ

וְהָיָה לְאָב לְיוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם

וּלְבֵית יְהוּדָה:

(כב) וְנָתַתִּי מִפֶּתַח בַּיִת־דָּוִד

עַרְשֵׁיכֶמוֹ

וּפֶתַח וְאֵין סִגְר

וְסִגְר וְאֵין פֶּתַח:

(כג) וְחִקְעִיתִיו יִתֵּד

בְּמִקְוֹם נְאֻמֹן

וְהָיָה לְכֶסֶף כְּבוֹד

לְבֵית אָבִיו:

וחלו

שיקחנו עם כל ממונו וכבודו ע"כ, ולדעתו יהיה לנוף כמו ערוף זמור, שענינום הסרת העורף והזמורה, וכן באן הסרת מלנפת הפאר, ולנפה הוא שם כמו מלנפת ויבוא על שני משקלים, כמו עטרה ועטרת זרבים ככה, אבל לפ"ז לא ידעתי לכוון כדור אל ארץ זנו' אם לא יובן בחסרון מלה וישליכך, וכן העתיק יונתן, אך שלדעתו כדור הוא הקומה הסובבת את העיר, ולזה תרגס יעדי מנך ית מלנפתא ויקסונך צעלי דכז כשור מקף ויגלוך לאתר

י ש ע י ה כ כ

(יח) רָאָלְלַעֲנַד רָאָלְלַעֲט עַר רִיךְ וְיִיא אִיּוֹן רָאָלְלַעֲנַד עַר רָאָלְלַעֲט
 אִיּוֹן אִיּוֹן וְיִיא אִיּוֹן אִיּוֹן אִיּוֹן אִיּוֹן אִיּוֹן אִיּוֹן אִיּוֹן אִיּוֹן
 דָּאָרְט שְׂטִירְכֶסְט רֹא ,
 אונר דָּאָרְט וועררען דיא וואַגען דיינעם רוהמעס,
 דער שאַנד־פֿלעק פֿיר דאַו הווי דיינעם העררן .
 (יט) אונר איך שטיצע ריך פֿאַן דיינעם פֿאַסטען,
 אונר פֿאַן דיינער שטעללע רייסט ער ריך הערפֿאַכ .
 (כ) אונר עס געשיעהט אַן יענעם טאַנע ,
 דאַס איך בערוע מינען קנעכט אליקים וואָהן חלקיה'ס ,
 (כא) דען בעקלידע איך מיט דיינעם ראָקקע ,
 מיט דיינער גירט א מגורט' איך איהן ,
 אונר דיינע העררשאַפֿט געבע איך אין זיינע האַנד ,
 ער ווירד צום פֿאַטער דעם בעוואָהנער ירושלים'ס ,
 אונר דעם הויזן יהורה'ס .
 (כב) אונר איך לעגע דען שליסל דעם הויזעס דוד'ס ,
 אייף זיינע שולטער ,
 ער אָפֿע: אונר נייעמאָנר שליעסע ,
 ער שליעסע אונר נייעמאָנר אָפֿענע .
 (כג) אונר איך שלאַנע איהן איין אַלס נאַנעל ,
 אַן דויערהאַפֿטער שטעללע ,
 אונר ער ווירד צום זיטץ דער עהרע ,
 דעם הויזע זיינעם פֿאַטערס .

צ ב א ו ר צ

לאחר וגו' . כדור, נחמר
 כ"ף הדמיון בעבור פניש'
 שתי אותיות דומות
 (כאשר הערנו ע"ז
 בספרנו תל"ע חלק שלישי
 בערך שמוז בבל"ס) .
 רחבה ידים, אמר הרד"ק
 כמו שמליך אדם הכדור
 בארץ רחבת ידים, שאין
 שם גדר או דבר המעכבו,
 שהוא מתגלגל והולך עד
 שימל' דבר שיעכבו ע"כ,
 ויהי' ארץ בכלן כמו
 מקום, וכן מלינו
 רקמתי בתחתיות ארץ
 (תהלי'קל"ט ט"ו) שענינו
 בתחתיות מקום . ושמה
 מרכבו כבודך, רוב
 המפרשים פירשו שמה
 יתמו מרכבות כבודך,
 אהה שהוא קלון בית
 אלניך חזקי, אך הראב"ע
 אחרי שהביא גם הוא
 הפירוש הזה אמר או אז
 תהיה ע"כ, וכוונתו שם
 בארץ נכרי' יגיעו מרכבו'
 כבודך אך לקלון לבית

אינר

אדוניך אשר נשא איש נבזה כמוך ונתן לך מרכבות כבוד, וכן תרגם הרב . (יט) והדפחך,
 לדעתי הוי"ו של והדפסתיך תורה על זמן שכבר עבר, כאשר הודעתך פעמים,
 והענין ה' לנוף יונק וגו' אחרי אשר הדפסתיך ממלך כלומר מפקודתך, והוא הדבר
 אשר דברתי, כי בתחלה הוסר שבא אך מהיות על הבית, ונתן לו פקודה פחותה
 מוזאת והיה לסופר המלך, ואחר כך הוגלה מארצו ומת בארץ נכריה . והנה לנוף
 יונק בנסתר והדפסתיך בנוכח ואז יהרסך בנסתך, כי בן משפט הנביאים, פעם
 ידברו מה' כאלו מלתו על לשונם ופעם ידברו כאלו הם רק שלוחיו, גם איננו זר שנס
 בזולת זה יתעורר הנביא נוכח ונסתר וכמ"ש הרד"ק . (כ) וקראחי, כמו קראתי בשם בללאל
 (שמות ל"א ב'), ואמר הרד"ק שנתן הקב"ה בלב חזקיה למנות פקיד אליקים תחת שבא,
 ובאלו השם יקראהו שיבוא ויקח פקודתו ע"כ . לעבדי, הוא יהיה עבדי נכנע לפני ולא
 יתנשא בגאון לבו כאשר עשית אהה . (כא) כהנחך, ממה שזכר תחת ואבנט למדו חז"ל
 שהיה שבא וגם אליקים כהנים (עיין רש"י לעיל פסוק ט"ו), אבל אין הכרח, כי היה
 מנהג שרי המלוכה ללבוש בגדים מיוחדים, וכ"כ הראב"ע . אחיקנו, שהיה האזור דבוק
 בו תמיד כלומר שלא תסור ממנו הפקודה הזאת כאשר קרך . לאב, ירחמם פאב על בניס
 ולא יסתרר על יושבי ירושלים בחזקת יד כאשר עשית אהה (מדברי הרד"א) . משתח ביח
 דוד, דרך משל שהיה מושל על הבית, וע"ל שיש עוד עתה לאיזהו שרים (קאמטעהערן)
 משתח לאות על בגדיהם לסימן שיש להם רשיון לבוא לבית המלך פנימה . ואמר הראב"ע
 כי מזה הפסוק נלמד, כי על הבית הוא בית המלכות עכ"ל, ויונתן תרגם משתח בית
 מקדשא ושלטן בית דוד . (כג) יחר, לדעת הראב"ע תחטר כ"ף הדמיון וענינו כיתד, ויותר
 טוב בעיני לפרשו בחסרון למ"ד ליתד, כלומר אתקעהו ליתד שיתלו עליו כל כבוד בית
 אביו, והוא דרך משל שהיה לעמוד ברזל לכל החוסים בו, ובענין ולתת לנו יתד במקום
 קדשו (עזרא ט' ח') . במקום נאמן, חזק וקיים שלא ימוט, היפך שבא שנגדע ונפל הוא
 וכל התלויים בו . והיה לכאס, בחזקתו וקימו יהיה כיתד במקום נאמן, ובהוד מעלתו

קיום מקום שהוא נאמן
 לנשענים עליו כי לא ימוט
 סרס אח המקר' ותקעתיו
 יחד נאמן במקום :
 (כד) הלאזאים והלפיעו'
 ת"י בניא ובני בניא ומנחס
 חנרו עם לפיעי הנקר
 (יחזקאל ד') לימד שהוא
 ל' עוללים דקים היוזאים
 ממעי אמן ויהיה לפיעי
 לשון יליאה דבר היוזא :
 כל כלי הקטן. הקטנים
 שנמשחות' יהיו מחפארין
 בו ונסמכין עליו: מכלי
 האגנו' ועד כל כלי הנבלי'
 ת"י מכהניא לבשי אפודא
 ועד בני לוי אחזי נבליא
 ויהיה אגנות לשון כלי
 שרת-שמשרתינבהם הכהני'
 בבית המקדש הנבליים
 שאומרים בני לוי זהן
 השיר: (כה) תמוש היתד-
 גדולתו של שנא: ונכרת
 המשא אשר עליה. בני
 משפחתו וסיעתו הנסמכין

(כד) וּתְלוּ עֲלָיו כָּל וּכְבוֹד בֵּית-אָבִיו
 הַצְּאֲצָאִים וְהַצְּפֹעוֹת
 כָּל כְּלֵי הַקֶּטָן
 מִכְּלֵי הָאֲגָנוֹת
 וְעַד כָּל-כְּלֵי הַנְּבִלִים:
 (כה) בַּיּוֹם הַהוּא נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת
 תָּמוּשׁ הֵיטֵד הַתְּקוּעָה
 בְּמִקְוֵם נְאֻמָּן
 וְנִגְדָּעָה וְנִפְלָה
 וְנִכְרַת הַמִּשְׁא
 אֲשֶׁר-עָלֶיהָ
 כִּי יְהוָה דִּבֶּר:

משא
 עליו והמולים בו כלי חפארתם ולפי שידמהו ליתד דימה המחפארים בו ונשענים עליו למשא
 שטענימים על היתד ויש פותרים אותו ותחקיים הנבליה ש:תנבאת עליו:

ב א ו ר

ידמה לכסא כבוד לבית אביו. (כד) וחלו עליו, לפי שדמה אותו ליתד אשר ותלו עליו,
 הצאצאים והצפועות, עיין רש"י. והנה הרב שתרגס, "טפרחטטען חונד נאכוווחס", כוון
 גם הוא לדעת יונתן שהעתיק בניא ובני בניא, אך שהוא שמר המשל בתכונתו, ולא לאזאים
 הוא לאלאי האדמה, ולא פיעים שגם הוא מענין יליאה כמ"ש רש"י, הוא נאמר בערבית
 כמו שכתב החכם געועניוס, על הולאת למחי הרעים (ותהיה פה הכוונה גם החשובים
 גם הפחותים ממשפחתו יתלה בו). אך שלדעת הרב יהיה לפיע כמו ספיח בחלוק ח"ת
 בעי"ן, (ובאמת כי גם זה מסכים כפי עיקר הוראת שרש לפע בערבית, כי אשר יוליא
 הספיח איננו מעולה כוודע), והכוונה כמו שאמרתי על הננים ובני בניא, כי למחי
 האדמה לא יתלו על יתד. ומה שאמר החכם געועניוס שכבר מלאנו בדניאל (ד' ב') על
 שרש העץ שהוא" אסור בזיקים, הנה אין מציאים ראיה מדברי חלומות אשר הוא ידברו;
 ולכן הוכון כמו שכתבתי שהנביא כוון רק על הנמשל. מכלי האגנות, לדעת הרב המתרגם
 נקראו הכלים הגדולים והכבדים בשם אגנות, כי נעבור כבדים יעשו להם אזנים (הענקעו)
 לאתוח בהם, כי כן הוראת אגן בארמית (עיין ערוך ערך אגן) ותהיה פה הכוונה על
 הכלים היקרים. כלי הנבליים, הנה לדעת המפרשים שפירשו נבליים כלי חרס, ואגנות
 מזרקים, יקשה הלא גם כלי מזרק יכולים להיות מחרסי האדמה? ולזה תרגם הרב:
 "חלוגעשיינעם געטירר", כי נכל הוא היסך מן נכבד, ויהי' זה עומד מול אגנות,
 שפס כלי חמד כאשר אמרנו. והנה לדעת כל המפרשים והמעתיקים יהיו כל השמות הבאים
 בפסוק הזה רק פעולים מסעל ותלו, והכוונה שבו יתלו כל משפחתו וגם כליהם מקטון
 ועד גדול; אך בעיני יותר יוכשר לפרש כי המאמר ותלו עליו עד הלפעות הוא הנושא,
 וכל כלי הקטן הוא הנושא, והכוונה כל כבוד בית אביו (וכבוד ענינו הרבוי כמ"ש הרד"ק
 בשרשיו

(נד) אינר אן איהן הענטט ויך דיא גאנצע פראַכט ווינעס פֿאַטערהויעס,

דיא שפראַססען אונד דער נאַכוואַכס,

אַללע קליינען גערעטהע,

פֿאַן דען גראַסאַרטיגען געפֿעסען,

כיו צו דען אַללגעמיינען געשיררען.

(כה) אן יענעס טאַנע — שפּריכט דער עוויגע צבאוח —

וואַנקט דער נאַעל, איינגעשלאַגען

אן דויערהאַפֿטער שטעללע,

ווירד שטומפֿף, פֿאַללט העראַב,

אונד צערבראַכען ווירד דיא לאַסט,

דיא ער געטראַנען,

דען דער עוויגע שפּריכט'ס.

הערר

קלת חכמי העמים שהיא מוסב על אליקים, וכן נראה דעת יונתן שתרגם: יעדי אמרכל מהימן די משמש באתר קיס, ואין ספק שלא היה קורא לשבא אמרכל מהימן, אך בוונתו על אליקים, והענין כי עיני החוזה נופות לאחרית הימים, וראה כי ימים באים וגלה כל כבוד ישראל, וגם מלכות בית דוד תספה, וא"כ תסור גם ממעלת אליקים. ונכרה המשא, לדעת המפרשים הענין, כי יען נגדעה היתד ונפלה לכן תושלך לארץ המשא אשר עליה ותאבד, והכוונה שכל החוסים בכל שבא עמו יכלו ויאבדו. ועל פי דרכי יתכן שהענין, כי בזה נאלם הנבואה אשר דבר ה' על שבא ועל אליקים, ואמר עליה בלשון נקבה, כי על כל הענין ידבר, והוא כנוי סתמי שדרכו לבוא בנקבה, כלומר בזה כבר בלה כל המשא הנאמר על שבא ואליקים, ויתורגם: חונד זקמיט ענדיגעט דחז פֿעהרזאגניס חיבער זיח חז'ו.

מבוא לפרשה כ"ג.

הנה אף שהלורים והלדונים (ונור ולידון לממלכת החתמצז כירוע) בימי דוד ושלמה בנו היו בעלי ברית מלכי יהודה כנודע, ושלמה לקח לו נשים לדוגיות כנזכר במלכים א' (י"א א'), גם איזבל אשת אחאב היתה בת אחבעל מלך לידונים (שם ט"ז ל"א), הנה אח"כ נהפכו לישראל לאויבים כמפורש ביואל (ד' ד' — ו') שלקחו בני לור ולידון את כסף וזהב מבני יהודה והביאום בהיכליהם ומכרו את בני יהודה ליונים, ושנה בעמוס (א' ט') על הסגירים גלות שלמה לאדום ולא זכרו ברית אחים, ומשולש בכתובים בשירי אסף (פ"ג ח') פלגת עם יושבי לור, ולכן גם עליהם נבא ישעי' חזות קשה. אולם מתי נתקיימה הנבואה הזאת? הנה כמעט כל חכמי ישראל הסכימו שהיתה בימי נבוכדנצר אשר נלחם עם לור, וא"כ ישעי' ויחזקאל (פרשה כ"ו וכ"ז) אמרו דבר אחד, אך על זה יפה העיר הרד"א, ואמר שהדעה הזאת בעיניו טעות מבואר, כי ישעיה אמר רק שיפול גאון לור ותחלל מהיות עדינה ותקיפה, אבל לא זכר כלל שהיה שוממה מאין יושב למשטח סרמים, כמו שיעד זאת יחזקאל, והראיה היותר עלומה שהנבואה הזאת איננה על נבוכדנצר לדעתי היא מה שהביא מדברי יחזקאל (כ"ו ב'), כי שם מבואר שגבת חורבן לור היתה יען אשר אמרה לור על ירושלים האח נאברה דלתות העמים וגו', ואין ספק שזאת היתה רק אחרי אשר לכד נבוכדנצר את העיר הקדש, וא"כ איך יעד הנביא העונש בטרם חטאו. וכבר אמרתי לך כי בדברים החלויים בבחירת אנושי כל ידע הנביא אום דבר בעתידות (עיין בפרשה הקודמת פסוק ט"ו), ולזה החליט הרד"א שהיעוד הזה כבר נאלם בימי חזקיהו ע"י סנחריב, ואף שלא מנינו לא בתנ"ך ולא בקורות העתים כי לחם נלחם סנחריב עם לור, הנה סמך על הכלל המסור ביד חז"ל